

مقدمه

در قرآن کریم آمده است: «وقتی شما قربانی می کنید آنچه که متعلق به خدا است، تقوای شماست نه گوشت و پوست قربانی» [۱]

در تعالیم دینی چهار روز است که به عنوان عید تعیین گشته است که عبارتند از: عید فطر، عید قربان، عید غدیر و روز جمعه.

بنابراین در قربانی کردن هر چند ظاهر کار سر بردن است؛ اما واقعیت قضیه نهایت تسلیم، سرسپردگی، عشق و علاقه بنده به مولای خود است؛ و در واقع قربانی کردن نمادی از قربانی کردن هواهای نفسانی و ذبح نفس اماره و نوعی جهاد با نفس در جهت زدودن تعلقات و وابستگی های دنیوی و مادی و رهایی از زندان مال پرستی و دنیاطلبی است.

در این میان عید قربان یکی از اعیاد مهم و بزرگ مسلمین به شمار می رود به نحوی که برخلاف بسیاری از اعیاد، مورد اختلاف نبوده و همه فریق مسلمین این روز را عید محسوب می کنند؛ لذا در دعای مخصوص قنوت نماز عید می خوانیم: «اللهم انی اسألك بحق هذا الیوم الذی جعلته للمسلمین عیدا و لمحمد صلی الله علیه و آله ذخرا و شرفا و کرامه و مزیدا...؛ بارالها! به حق این روزی که آن را برای مسلمانان عید و برای محمد صلی الله علیه و آله ذخیره و شرافت و کرامت و فضیلت قراردادی...» و بدین گونه عید را فقط مخصوص مؤمنین ندانسته و همه مسلمین را در آن سهیم می دانیم و اعتقاد داریم این گردهمایی عظیم رهیافتی برای رسیدن به اعتصام به حبل الله است که یکی از مهم ترین دستورات اجتماعی اسلام است.

تمسک به قربانی برای دفع بلا

در کلام و سیره ی بزرگان، می توان نمونه هایی را یافت که برای دفع بلا به سنت «قربانی» تمسک جسته اند.

فلسفه قربانی کردن در عید قربان

بنابراین هر چند قربانی روز عید قربان، به صورت ویژه ای مورد تأکید واقع شده است؛ اما در سیره علما می بینیم که در سایر ایام نیز این سنت را اجرا می کرده اند.

از جمله آموزه های اسلام برای تکامل و رشد انسان ها، ایثار از جان و مال در راه خداوند یگانه می باشد؛ به این معنا که انسان، همه دارایی ها و امکاناتش را امانتی الهی بداند که باید در طریق بندگی هزینه کند.

۱. در استفتائی از آیت الله العظمی مکارم شیرازی سؤال شده است که: آیا در حال حاضر و یا به طور کلی قربانی کردن احشام برای مواردی همچون خرید خانه، ماشین و ... در دین مبین اسلام توصیه شده است؟ آیا می توان به جای قربانی مبلغ آن را به نیازمندان یا سازمان بهزیستی و ... هدیه نمود؟

قربانی کردن نیز نمادی از قطع دل بستگی و وابستگی ها و جلوه ای از ایثار مال و جان در راه محبوب واقعی و رضای خداوند متعال می باشد.

ایشان در پاسخ فرموده اند: «توصیه خاصی در این زمینه نیست. هدف انجام کار خیر است و قربانی برای خدا و کمک به محرومان و مؤمنان از این طریق ان شاء الله موجب دفع بلا می شود.» [۲]

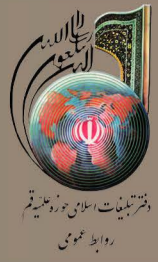
البته آنچه که از قربانی کردن و رسیدن به مقام قرب الهی به وسیله ذبح گوسفند، لحاظ شده است قطع علقه های روحی و مالی است که باعث تقوای قلب و طهارت نفس می گردد.

۲. آیت الله مسعودی می گوید: «... دو سه مرتبه در همان بحبوحه نهضت ۴۱ یا ۴۲، آقای بهجت (ره) به من فرمودند که شما به آقای خمینی بگویید فردا صبح ساعت فلان دو رأس گوسفند قربانی کند و من می آمدم به امام (ره) اطلاع می دادم، ایشان هم بلافاصله به من می گفت شما به قصاب بگویید دو رأس گوسفند از طرف ما قربانی کند، بعد پولشان را می دهیم.»

خداوند متعال اصل قربانی کردن را از شعائر الله دانسته و آن را نشانه ی بزرگداشت و سپاس گزاری مؤمنان بر نعمت هدایت معرفی کرده و قربانی کننده را در گروه و خیل محسنین و نیکوکاران داخل کرده است.

ویژه نامه
«عید سید قربان»

بار دیگر نیز آقای بهجت به من پیغام داد که به امام بگویم: سه رأس گوسفند قربانی کند، آقا هم بلافاصله دستور داد سه رأس قربانی کنند. این ها همه مسائلی بود که بین امام و آیت الله بهجت بود و ما فقط ظواهرش را می دیدیم و از باطنش اطلاع نداشتیم.» [۳]

است و برخی از اعمال آن عبارت است از:
۱- غسل: غسل در این روز سنت مؤکد است و بعضی از علماء نیز آن را واجب دانسته اند.

۲- دعا: خواندن دعاهائی که وارد شده پیش از نماز عید و بعد از آن از جمله دعای ندبه و دعای چهل و هشتم صحیفه سجادیه که اول آن «اللَّهُمَّ هَذَا يَوْمٌ مُبَارَكٌ» است و دعای چهل و ششم صحیفه سجادیه که اینگونه آغاز می شود: «یا مَنْ يَرْحَمُ مَنْ لَا يَرْحَمُهُ الْعِبَادُ».

۳. شهید صیاد شیرازی، می گفت: «آقا (آیت الله بهاء الدینی) در شب های عملیات دستور قربانی و صدقات به ما می داد و ما می دیدیم به واسطه آن صدقات و قربانی چه خطرهای مهمی از کنار گوش ما رد می شد که اگر نیم دقیقه پس و پیش می شد، به حیات ما خاتمه می داد.» [۴]

۳- نماز: نماز عید قربان دو رکعت است: در رکعت اول، بعد از خواندن حمد و سوره، باید پنج تکبیر بگوید، بعد از هر تکبیر یک قنوت بخواند، بعد از قنوت پنجم، تکبیر دیگری بگوید، به رکوع رود، دو سجده بجا آورد، برخیزد و در رکعت دوم چهار تکبیر بگوید، بعد از هر تکبیر قنوت بخواند و تکبیر پنجم را بگوید، به رکوع رود، بعد از رکوع دو سجده کند، تشهد بخواند و نماز را سلام دهد. در روز عید قربان مستحب است که بعد از نماز، با گوشت قربانی افطار شود.

۴. آقای حسین حیدری کاشانی (از شاگردان آیت الله بهاء الدینی) در کوران جنگ تحمیلی بود. شبی خواب دیدم که بیابان های جنوب را آب بسته اند و دور آب در محاصره بعثی هاست و صیاد تنها ایستاده بود و دشمن در صدد دستگیری ایشان. با وحشت از خواب بیدار شدم. خدمت حضرت آیت الله بهاء الدینی رفتم و خوابم را گفتم و اظهار داشتم: ناراحتم.

نماز عید، سوره مخصوصی ندارد، اما بهتر است در رکعت اول آن، سوره شمس و در رکعت دوم، سوره غاشیه یا در رکعت اول سوره «سبح اسم» و در رکعت دوم سوره «شمس» را بخوانند. همچنین در قنوت نماز عید قربان، هر دعا و ذکری خوانده شود کافیت، اما بهتر است این دعا خوانده شود:

ایشان فرمود: «برو یک گوسفند برای سلامتی صیاد قربانی کن.» رفتم و این کار را کردم. بعد از چند روز آقای صیاد خدمت آقا آمد.

آقا به ایشان فرمود: «فلانی خوابی دیده بود و ناراحت بود برای شما. ما گفتیم گوسفندی برای سلامتی شما قربانی کند.» ایشان اظهار تشکر کرد. [۵]

آداب و اعمال شب و روز عید قربان
الف) شب عید قربان

شب دهم ذیحجه شبی مبارک و جزء چهار شبی است که احیاء و شب زنده داری در آن ها مستحب است. در شب عید قربان، درهای آسمان باز بوده و برای این شب اعمالی ذکر شده است:
۱- زیارت امام حسین علیه السلام.

اللَّهُمَّ أَهْلَ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ وَأَهْلَ الْجُودِ وَالْجَبْرُوتِ وَأَهْلَ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ وَأَهْلَ التَّقْوَى وَالْمَغْفِرَةِ، أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً وَلِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ذُخْراً وَشَرَفاً وَمَزِيداً، أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُدْخِلَنِي فِي كُلِّ خَيْرٍ أَدْخَلْتَ فِيهِ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُخْرِجَنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَخْرَجْتَ مِنْهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ، صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا سَأَلْتُكَ مِنْهُ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ وَأَعُوذُ بِكَ مِمَّا اسْتَعَاذَ عِبَادُكَ الْمُخْلِصُونَ

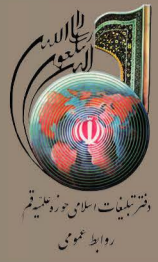
۲- خواندن دعای «یا دَائِمَ الْفَضْلِ عَلَى الْبَرِّيَّةِ» که در شب جمعه هم وارد شده است.

«خدایا ای اهل بزرگی و عظمت و ای شایسته بخشش و قدرت و سلطنت و ای شایسته عفو و رحمت و ای شایسته تقوا و آمرزش

ب) روز عید قربان
روز دهم ذیحجه که روز عید قربان می باشد بسیار روز شریفی

ویژه نامه
«عید سعید قربان»

این قربانی را از من محمد و آل محمد و هم چنین امت محمد قبول فرما! [۶]

در جایی دیگر وارد شده است: شخصی که طریقه ذبح کردن قربانی را می داند بهتر آن است که خودش ذبح کند و اگر نمی دانست کسی را دستور دهد و خود او نیز حاضر باشد.

در وقت ذبح قربانی پیشانی آن را به طرف قبله نموده و «بسم الله الرحمن الرحیم» گفته و ذبح نماید و بعد از ذبح قربانی این دعا را بخواند:

« وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، حَنِيفًا مَسْلَمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ، وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ مَنْكَ وَ لَكَ، بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي» [۷]

و نیز از مولای متقیان امیر مومنان علیه السلام نقل شده است که: قربانی مسلمان را جز مسلمان نکشد و هنگام ذبحش بگوید: «بسم الله و الله اکبر و جَهِتْ وَ جَهِتْ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مَسْلَمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَ بِذَلِكَ أُمِرْتُ وَ أَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ.» [۸]

پی نوشت:

- [۱] حج، آیه ۳۷.
 - [۲] پایگاه اطلاع رسانی آیت الله العظمی مکارم شیرازی، استفتائات قربانی.
 - [۳] پایگاه اطلاع رسانی آیت الله العظمی بهجت.
 - [۴] پایگاه جهان نیوز.
 - [۵] پایگاه جهان نیوز.
 - [۶] محمد باقر کمره ای ترجمه آسمان و جهان (ترجمه کتاب السماء و العالم بحار الانوار علامه مجلسی)، ج ۹، ص ۱۸۲.
 - [۷] المقنع، شیخ صدوق، ص ۲۷۵.
 - [۸] همان، ص ۲۱۹.
- منبع: پایگاه اطلاع رسانی حوزه

از تو خواهیم به حق این روزی که قرارش دادی برای مسلمانان عید و برای محمد صلی الله علیه و آله ذخیره و شرف و فزونی مقام که درود فرستی بر محمد و آل محمد و درآوری مرا در هر خیری که درآوری در آن خیر محمد و آل محمد را و بروم آری از هر بدی و شری که برون آوردی از آن محمد و آل محمد را که درودهای تو بر او و بر ایشان باد.

خدایا از تو خواهم بهترین چیزی را که درخواست کردند از تو بندگان شایسته ات و پناه برم به تو از آنچه پناه بردند از آن بندگان شایسته ات.»

۴- تکبیر: خواندن تکبیرات برای کسی که در منا باشد بعد از پانزده نماز که اولش نماز ظهر روز عید است و آخرش نماز صبح روز سیزدهم است. و کسانی که در سایر شهرها هستند نیز بعد از ده نماز از ظهر روز عید تا صبح دوازدهم این تکبیرات را بگویند. که این تکبیرات بنا بر روایت صحیح در اصول کافی از این قرار است:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقْنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَبْلَانَا. خدا بزرگتر از توصیف است، معبودی جز خدا نیست و خدا بزرگتر است، و ستایش خاص خداست خدا بزرگتر است بر آنچه ما را راهنمایی کرد خدا بزرگتر است بر آنچه روزی ما کرد از چهارپایان انعام (شتر و گاو و گوسفند) و ستایش خاص خداست برای آنکه آزمود ما را. و مستحب است که به مقداری که توانایی است این تکبیرات بعد از نمازها تکرار شود.

۵- قربانی کردن: یکی از اعمال این عید بزرگ که سنت مؤکد نیز می باشد قربانی کردن است که مختص به حاجیان نبوده بلکه همه مسلمانان بسته به استطاعت مالی خویش می توانند قربانی کنند.

در منابع روایی، روایاتی از معصومین علیهم السلام نقل شده است که اشاره به جملات دعا گونه ایشان هنگام ذبح قربانی دارد. شیخ طوسی در یکی از کتاب های خود نقل کرده است که: رسول خدا صلوات الله علیه هنگام ذبح قوچی فرمودند: «اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ؛ خدایا

قَوْلُهُ
سَعِيدٌ
بِأَمْرِهِ